

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІАГНОСТИКИ НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА-БОРЖНИКА

У статті розглянуто сутність та послідовність етапів проведення діагностики неплатоспроможності підприємства-боржника в перебігу арбітражного управління. Запропоновано систему спеціальних показників оцінки платоспроможності підприємства-боржника та критерії вибору альтернативних судових процедур банкрутства.

Ключові слова: підприємство-боржник, банкрутство, діагностика, неплатоспроможність, типи неплатоспроможності, зобов'язання підприємства-боржника, банкрутні зобов'язання.

Важливим завданням процедури розпорядження майном підприємства-боржника при порушенні стосовно нього справи про банкрутство є здійснення діагностики його неплатоспроможності. Результатом коректного оцінювання неплатоспроможності підприємства є обґрунтоване рішення суб'єктів арбітражного управління щодо вибору та впровадження наступної судової процедури (санації, ліквідації, мирової угоди) або припинення справи про банкрутство. У методичних рекомендаціях [1] пропонується здійснювати оцінку фінансово-господарської діяльності підприємства, структури його балансу та обґрунтованості віднесення його до складу неплатоспроможних підприємств. За результатами поглибленого вивчення цього нормативного документу нами виявлено відсутність систематизованого методичного інструментарію оцінки неплатоспроможності, чіткого трактування подальших дій арбітражного керуючого при виявленні конкретного типу неплатоспроможності [2].

Це обумовлює потребу в удосконаленні методичного забезпечення діагностики неплатоспроможності підприємства в перебігу арбітражного управління підприємством та критеріїв вибору подальших управлінських рішень арбітражного керуючого.

У прикладних економічних дослідженнях на питання діагностики неплатоспроможності та банкрутства звертається значна увага. Дослідження спеціалізованої літератури з визначеної проблематики показали, що більшість науковців займаються вдосконаленням наявних методичних підходів та дослідженням параметрів діагностики кризового (фінансового) стану, ймовірності виникнення банкрутства. Розробці мультиплікативних моделей діагностики неплатоспроможності та банкрутства присвячені праці іноземних науковців, зокрема роботи Е. Альтмана, Дж. Аргенті, У. Бівера, М. Гольдера, Дж. Конана, Р. Ліса, Г. Спрінгейта, Р. Тафлера, О. Чессера та ін. Отримання некоректних результатів при використанні цих методичних підходів в Україні обумовлено тим, що моделі розроблені на основі теорії та практики країн з іншим рівнем економічного розвитку, при їх використанні не враховується фактор часу, що знижує точність прогнозування на два і більше роки тощо. Адаптації іноземних моделей дискримінантного аналізу присвячено праці російських та вітчизняних вчених: О. Ю. Белікова, О. В. Гребенікової, Г. В. Давидової,

О. П. Зайцевої, Г. Г. Кадикова, А. В. Матвійчука, Р. С. Сайфуліна, К. О. Солом'яної-Кирильчук, О. О. Терещенка, О. О. Халафяна та ін. Водночас іншими дослідниками висловлюється думка щодо некоректності використання цих моделей унаслідок недостатньо обґрунтованих дискримінантних коефіцієнтів, використання незалежних змінних (показників), що відрізняються високим рівнем позитивної або від'ємної кореляції та функціональної залежності між собою [3]. Напрями підвищення обґрунтованості та удосконалення методичних підходів діагностики з використанням методів експрес-аналізу, інтегральної та рейтингової оцінки кризового (фінансового) стану, теорії нечітких множин розглядається в роботах: М. С. Абрютіної, Т. Г. Бєня, І. О. Бланка, С. Р. Богомолець, О. В. Гончарова, С. Б. Довбня, О. М. Желязо, О. Л. Карапетяна, М. О. Кізіма, В. В. Ковальова, А. Б. Кореневої, Л. О. Лігоненко, І. М. Мазур, Є. В. Мниха, Т. Г. Рзаєвої, О. В. Рибалки, О. В. Грачова, А. О. Сафонова, Г. В. Савицької, О. О. Терещенко, О. Д. Шеремета, Н. П. Фокіної, В. М. Ячменьової тощо.

Проте практичне застосування запропонованих методичних підходів не дає чіткого визначення типу неплатоспроможності підприємства саме в перебігу порушення справи про банкрутство.

На підставі вище викладеного, метою статті є обґрунтування системи показників діагностики неплатоспроможності підприємства-боржника відповідно до визначеної послідовності етапів та із спрямованістю на формування діагностичних висновків щодо вибору альтернативних судових процедур банкрутства.

З урахуванням специфічності арбітражного управління підприємством-боржником діагностику неплатоспроможності пропонується характеризувати як процес визначення типу неплатоспроможності, факторів нездатності підприємства-боржника в повному обсязі виконати боргові зобов'язання та здійснювати фінансування господарської діяльності; можливих напрямів формування рішень з метою забезпечення коректного вибору судових процедур для задоволення вимог кредиторів.

Діагностику неплатоспроможності доцільно проводити з урахуванням її класифікації. Науковці [4-6] виділяють відносну (практичну, тимчасову) неплатоспроможність, що спричинена тимчасовою

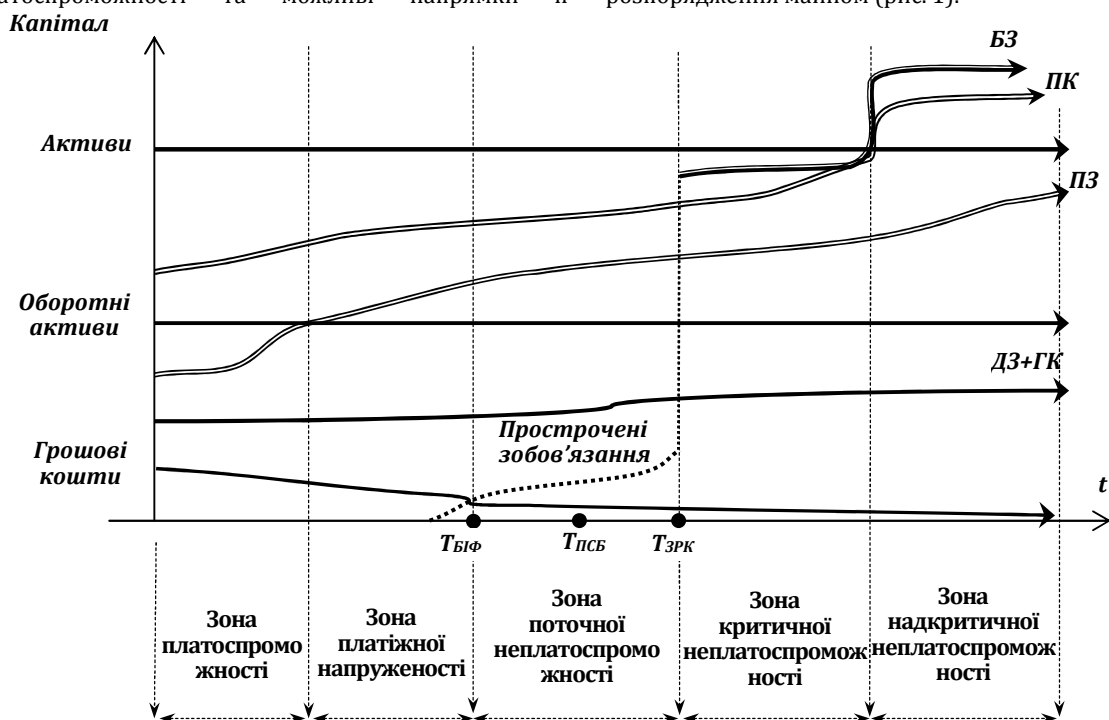
відсутністю або недостатністю платіжних засобів для виконання своїх зобов'язань у конкретний момент часу, та абсолютну (хронічну) неплатоспроможність, яка характеризується таким перевищенням обсягу пасивів над обсягом активів, що унеможлиблює своєчасне виконання боржником своїх зобов'язань. У випадку виникнення відносної неплатоспроможності конфлікт між боржником та кредиторами вирішується звичайними цивільно-правовими засобами, зокрема засобом виконавчого провадження. Абсолютна неплатоспроможність спричиняє відкриття справи про банкрутство. Поглибленням класифікації за ознакою абсолютної неплатоспроможності займалися Бурбело О. А., Бурбело С. О., Ткачова Ю. В., що пропонують поділяти її на зворотню (характеризується можливістю відновлення (реанімації) платоспроможності через різні санаційні механізми) та незворотню (відновлення платоспроможності можливе винятково через ліквідаційну процедуру) [4; 7].

Н. С. Попова, І. Г. Степанов [8] пропонують класифікувати неплатоспроможність за часовим простором відносно періоду її усунення: така, що народжується (3 міс.), прогресивна (9 міс.), стійка (31 міс.), хронічна (період мирової угоди), абсолютна. Доцільність такої ознаки класифікації викликає сумніви. Оскільки в процесі арбітражного управління більшої уваги заслуговують причини виникнення неплатоспроможності та можливі напрямки її

подолання, а не її часові горизонти. Цими ж вченими пропонується виділяти неплатоспроможність за природою виникнення зобов'язань відносно виду діяльності. Такий поділ у перебігу порушення справи про банкрутство, на нашу думку, вже є неактуальним, оскільки надає інформацію про напрям діяльності, що спричинив від'ємний обсяг грошового потоку та призвів до отримання негативного значення чистого грошового потоку.

Цікаві пропозиції подає російська дослідниця Ткачова Ю. В. у [7], – за часовою ознакою пропонується виділяти епізодичну (виникає при наявності лагу між зміною економічних факторів), хронічну (при неефективній діяльності фінансових служб), періодичну (спричинена фінансовими порушеннями внаслідок дії окремих факторів, наприклад фактор сезонності в сільському господарстві). За масштабом пропонується виокремити повну неплатоспроможність, що спричиняє порушення налагоджених фінансових відносин, та часткову, яка передбачає лише небажані зміни [7].

Підтримуючи загалом значущість розширення характеристик неплатоспроможності підприємства-боржника в межах формування висновку щодо причин її виникнення, доцільним є формування класифікаційних ознак з огляду на майнове забезпечення зовнішніх зобов'язань, використання яких дозволить чітко визначитись з вибором судової процедури на етапі розпорядження майном (рис. 1).



Умовні позначення:

ПЗ – поточні зобов'язання; *ПК* – позиковий капітал; *ГК* – грошові кошти;
ДЗ – дебіторська заборгованість; *БЗ* – банкрутні зобов'язання;

T_{бф} – точка біфуркації;

T_{псб} – дата порушення справи про банкрутство;

T_{зрк} – дата затвердження господарським судом реєстру вимог кредиторів.

Рис. 1. Ідентифікація неплатоспроможності залежно від майнового забезпечення зобов'язань підприємства

Відповідно до рис.1, підприємство «потрапляє» в зону «платіжної напруженості» за умови перевищення оборотних активів поточними зобов'язаннями. При

наявності прострочених зобов'язань при названій умові підприємство «переходить» у зону «поточної неплатоспроможності». Точкою переходу з зони

«платіжної напруженості» в зону «поточної неплатоспроможності» є «точка біфуркації». Під «точкою» біфуркації Пастухова В. В. [9, с. 67] визначає критичну «точку стійкості, межу переходу до нестабільного стану, який характеризується ситуацією утруднення передбачуваності необхідних змін у підприємства». Після перетину підприємством-боржником цієї точки при відсутності кардинальних заходів щодо подолання ситуації накопичення прострочених зобов'язань, підприємство починає інерційний рух у бік абсолютної неплатоспроможності. «Зона критичної неплатоспроможності, яка є наступним квадрантом негативного розвитку спроможності підприємства погашати зобов'язання, характеризується появою банкрутних зобов'язань, які затверджуються господарським судом та віддзеркалені в реєстрі вимог кредиторів. За умови перевищення банкрутних зобов'язань над обсягом активів підприємства-боржника в результаті повної абсорбції власного капіталу, формується надкритична неплатоспроможність.

У перебігу проведення діагностики неплатоспроможності підприємства-боржника пропонується виконання наступного комплексу дій:

1. Підготовчий етап.
2. Експрес-оцінка фінансово-майнового стану підприємства-боржника.
3. Оцінка стану неплатоспроможності підприємства-боржника.
4. Перевірка наявності ознак фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства.
5. Діагностика типу неплатоспроможності та формування напрямів управлінських рішень щодо змісту та варіанту подальших дій у межах арбітражного управління.

Кожний етап запропонованого алгоритму при проведенні діагностики неплатоспроможності має свої специфіку, що необхідно враховувати в перебігу її здійснення арбітражним керуючим.

На підготовчому етапі діагностики неплатоспроможності арбітражним керуючим повинна бути проведена робота, що полягає у формуванні повноцінної інформаційної бази щодо підприємства-боржника, отриманні значення реальної вартості його наявного майна та обсягу банкрутних зобов'язань.

Важливим етапом роботи в перебігу підготовчого етапу є оцінка реальної вартості активів підприємства-боржника. На цьому етапі першочерговим є проведення арбітражним керуючим інвентаризації наявного майна на підприємстві. Проблемним активом більшості суб'єктів господарювання внаслідок низької якості платіжної дисципліни є дебіторська заборгованість. У перебігу інвентаризації дебіторської заборгованості доцільним є зосередження уваги на виявленні за правовідповідними документами її залишків та обґрунтованості їх утворення, перевірі існування дебітора як юридичної особи, виокремлення її видів, за якими минули терміни позовної давності, перевірі використання в минулому заходів щодо її рефінансування (стягнення) керівником підприємства-боржника.

Об'єктивність результатів оцінки ринкової вартості активів підприємства забезпечується здійсненням цього виду роботи професійними спеціалістами – оцінювачами. Законом N 2343-XII в ст. 29 [10] передбачається «...для здійснення оцінки майна арбітражний керуючий має право залучати на підставі

договору суб'єктів оціночної діяльності з оплатою їх послуг за рахунок коштів, одержаних від виробничої діяльності боржника...».

Доцільним є виділення з загального обсягу майна активів, зокрема необоротних, що неефективно використовуються підприємством або не функціонують взагалі (АНФ). Таке виокремлення надалі може бути корисне в перебігу пошуку резервів погашення банкрутних зобов'язань підприємством з метою недопущення відкриття ліквідаційної процедури та забезпечення його безперервного функціонування.

Після опублікування оголошення про порушення справи про банкрутство підприємства в офіційному друкованому органі, згідно з ухвалою господарського суду, за результатами проведення підготовчого засідання арбітражним керуючим починається формування реєстру вимог кредиторів. Як зазначає правознавець Камша Н.М. в [11]: «одним з важливих етапів у провадженні справи про банкрутство є формування реєстру вимог кредиторів боржника, тобто «кристиалізація» його пасиву, з яким в подальшому будуть працювати арбітражний керуючий, боржник, комітет кредиторів, санатори чи інвестори». Ця функція арбітражного керуючого регламентується Методичними рекомендаціями щодо заповнення реєстру вимог кредиторів [12].

Коректна оцінка стану неплатоспроможності підприємства та правильний вибір наступної судової процедури (санаційної або ліквідаційної) обумовлює потребу формування чіткого розуміння істотної невідповідності обсягу банкрутних зобов'язань (БЗ), які підлягають погашенню в перебігу провадження справи про банкрутство, обсягу зобов'язань боржника, що віддзеркалені в балансі підприємства. Розподіл зазначених вище зобов'язань наведено в таблиці 1.

Під час визначення обсягу банкрутних зобов'язань доцільним є проведення арбітражним керуючим переговорів з кредиторами, перед якими підприємство-боржник має такі зобов'язання, стосовно можливості укладення мирової угоди щодо відкладання сплати боргів. Кредиторами, які зацікавлені в безперервному функціонуванні підприємства-боржника, на нашу думку, є наступні суб'єкти економічних відносин: постачальники, для яких підприємство є стратегічним покупцем; члени трудового колективу.

Надалі з метою мотивації підписання мирової угоди можливим є використання таких методів реструктуризації боргів, як: метод «відступного», конвертація боргу у власність (обмін боргу на корпоративні права) та ін.

Виокремлення обсягу банкрутних зобов'язань (БЗМУ), щодо яких може бути укладена мирова угода, з загального їх обсягу, сприяє зростанню рівня покриття інших банкрутних зобов'язань (БЗНПМУ) за рахунок наявного ліквідного майна та, відповідно, припиненню справи про банкрутство.

На другому етапі діагностики неплатоспроможності підприємства арбітражним керуючим повинна бути проведена експрес-оцінка фінансово-майнового стану підприємства-боржника, яку пропонується здійснювати за допомогою коефіцієнтного підходу. Оцінка фінансового стану підприємства-боржника дозволить виявити тенденції його економічного розвитку; причини погіршення його фінансової стійкості, прибутковості, ділової активності; наявність внутрішніх резервів відновлення платоспроможності.

Таблиця 1. Порівняння складу балансових та банкрутних зобов'язань підприємства-боржника

Склад зобов'язань підприємства-боржника	Зобов'язання відповідно до балансу на дату відкриття справи про банкрутство	Банкрутні зобов'язання, що підлягають погашенню
Зобов'язання, забезпечені заставою майна боржника	+	+
2.Зобов'язання, не забезпечені заставою, що виникли до порушення справи про банкрутство		
2.1. Заявлені до погашення в тридцятиденний термін	+	+
2.2. Незаявлені до погашення в тридцятиденний термін	+	-
3. Неустойка (пеня, нараховані відсотки, штрафні санкції) на заявлені до погашення зобов'язання	-	+
4. Поточні зобов'язання, що виникли після порушення справи про банкрутство	-	+
Зобов'язання, строк позовної давності яких минув, що визначається ст.257 Цивільного кодексу України [11]	+	-
7. Банкрутні (судові) витрати, склад яких визначається ст.45 нової редакції Закону України N 2343-XII [10]	-	+

Важливим етапом аналітичної роботи арбітражного керуючого є перевірка наявності у фінансовому стані підприємства ознак фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства. У ст. 215 Господарського кодексу України [24] під фіктивним банкрутством визначається заздалегідь неправдива заява суб'єкта підприємництва до суду про нездатність виконати зобов'язання перед кредиторами та державою. Під умисним банкрутством у [24] визнається стійка неплатоспроможність суб'єкта підприємництва, викликана цілеспрямованими діями власника майна або посадової особи суб'єкта підприємництва, якщо це завдало істотної матеріальної шкоди інтересам держави, суспільства або інтересам кредиторів, що охороняються законом.

Російською дослідницею Черновою М. В. в [25, с.59] наголошується на умовності поділу на фіктивне та умисне банкрутство. Зокрема, для ініціації фіктивного банкрутства доцільно створити ситуацію формальної відсутності коштів для погашення зобов'язань кредиторів упродовж декількох місяців. У такому випадку може йти мова про наявність ознак умисного банкрутства (доведення до банкрутства).

У чинних Методичних рекомендаціях [1] для виявлення ознак фіктивного банкрутства пропонується використання показника забезпеченості зобов'язань активами та рентабельності продукції. Водночас для забезпечення відсутності наявності ознак фіктивного банкрутства з метою отримання від'ємного значення показника рентабельності продукції директором підприємства можуть бути використані наступні маніпуляційні напрями впливу на фінансові результати діяльності: купівля сировини за завищеними цінами або продаж продукції за заниженими цінами з залученням фірм-посередників, утворення та подальше списання на збитки дебіторської заборгованості «дружнім» контрагентам, нарахування штрафних санкцій за затримку погашення кредиторської заборгованості за ставками, що є вищими прийнятих у господарській діяльності тощо. Це обумовлює доцільність проведення арбітражним керуючим додаткового аналізу формування фінансових результатів підприємства-боржника за попередні 2 роки та порівняння ринкових цін на сировину, цін на продукції конкурентів, ринкових умов товарного кредитування тощо. Підтвердження цих дій є ознакою умисного банкрутства.

У Методичних рекомендаціях наведено широкий перелік ознак дій з доведення до банкрутства, який пропонується доповнити наступними:

- використання негрошових форм розрахунків. У цьому випадку при розрахунках за продукцію приймаються свідомо неліквідні векселі фірм-одноденок, пред'явлення яких до сплати надалі не є можливим;
- зменшення платіжних засобів за рахунок купівлі неякісних цінних паперів (неліквідних або неіснуючих емітентів) при відсутності доходів за ними;
- продаж основних засобів за заниженими цінами з подальшим їх викупом за ринковими;
- формування заборгованості, що забезпечена заставою майна, «дружнім» підприємствам для переміщення кредитора в привілейовану чергу;
- перекручення (маніпуляції) під час розподілу витрат на поточні та майбутні при списанні витрат майбутніх періодів.

На етапі діагностики неплатоспроможності підприємства-боржника важливим є формування діагностичного висновку щодо типу неплатоспроможності, обґрунтування напрямів подальших дій арбітражного керуючого та доцільності впровадження конкретної судової процедури: санаційної або ліквідаційної. Систематизація названих характеристик автором здійснена нами в таблиці 3.

У результаті практичного застосування запропонованої матриці діагностики неплатоспроможності арбітражний керуючий отримує оцінку типу неплатоспроможності підприємства-боржника з відповідною характеристикою потенційних можливостей погашення банкрутних зобов'язань у межах застосування судових процедур банкрутства.

Враховуючи, що кредитори мають отримати вагомий (обґрунтований) докази щодо економічної доцільності застосування реорганізаційних процедур на протипагу ліквідації підприємства-боржника, доцільною є розробка пропозицій щодо поглиблення аналітичної роботи з відповідним її спрямуванням на порівняння прогнозних наслідків упровадження санаційної та ліквідаційної процедур.

Таблиця 2. Система спеціальних показників оцінки платоспроможності підприємства-боржника

Назва показника	Алгоритм розрахунку	Економічний зміст показника
1.Коефіцієнт поточної платоспроможності ($K_{потп}$)	$K_{потп} = \frac{ЗГК_{\phi} + \Phi I}{БЗ}$	Показник характеризує можливість термінового погашення банкрутних зобов'язань підприємства ($БЗ$) за рахунок абсолютно ліквідних активів грошових коштів ($ЗГК$) та фінансових інвестицій (ΦI).
2.Коефіцієнт операційної платоспроможності ($K_{оп}$)	$K_{оп} = \frac{OAr}{БЗ}$	Показник надає загальну оцінку платіжних можливостей погашення банкрутних зобов'язань підприємства ($БЗ$) за рахунок продажу наявних у нього оборотних активів (OAr) за ринковою вартістю. Досягнення значення показника 1-1,5 є свідченням можливостей підприємства погашення банкрутних зобов'язань у повному обсязі без припинення його функціонування.
3.Коефіцієнт реструктуризаційної платоспроможності за активами ($K_{рпа}$)	$K_{рпа} = \frac{OAr + A_{нф}}{БЗ}$	Показник характеризує можливість погашення банкрутних зобов'язань підприємства ($БЗ$) за рахунок продажу наявних у нього оборотних активів (OAr) та нефункціонуючих необоротних активів ($A_{нф}$). Перевищення значення показника 1 є позитивним та свідчить про можливість підприємства погашення банкрутних зобов'язань у повному обсязі без припинення його функціонування.
4.Загальний коефіцієнт реструктуризаційної платоспроможності ($K_{зрп}$)	$K_{зрп} = \frac{OAr + A_{нф}}{БЗ - БЗ_{му}}$	Показник характеризує можливість покриття частки банкрутних зобов'язань підприємства ($БЗ$), щодо яких відсутні потенції укладення в подальшому мирової угоди, за рахунок продажу наявних у нього оборотних активів (OAr) та нефункціонуючих необоротних активів ($A_{нф}$). Досягнення значення показника 1 спрямовує обґрунтування доцільності впровадження санаційної процедури та укладення мирової угоди з окремими кредиторами.
5.Коефіцієнт термінового врегулювання ($K_{тв}$)	$K_{тв} = \frac{ЗГК_{\phi}}{З_{ік}}$	Показник характеризує можливість термінового погашення зобов'язань ($З_{ік}$), що виникли перед ініціюючим кредитором справи про банкрутство, за рахунок наявних на момент оцінки платіжних засобів ($ЗГК$).
6.Коефіцієнт перспективної платоспроможності ($K_{пп}$)	$K_{пп} = \frac{ЗГК_{\phi} + ГП_{вхл}}{БЗ}$	Показник характеризує прогностичний рівень платоспроможності; оцінює ступінь покриття банкрутних зобов'язань за рахунок наявного обсягу (залишку) грошових коштів ($ЗГК_{\phi}$) та планового обсягу вхідного грошового потоку ($ГП_{вхл}$) від господарської діяльності.
7.Коефіцієнт абсорбції статутного капіталу ($K_{аск}$)	$K_{аск} = \frac{ НЗ_{\phi} + НП_{дпз}}{СК_{\phi}}$	Показник розраховується лише у випадку наявності непокритих збитків на дату оцінки ($НЗ_{\phi}$). Характеризує рівень зниження фінансового забезпечення економічної відповідальності власників перед суб'єктами господарювання. Перевищення значення показника 1 є свідченням втрати 100% обсягу статутного капіталу ($СК_{\phi}$) в результаті неефективної господарської діяльності та критичного ризику банкрутства підприємства.
8.Коефіцієнт абсорбції власного капіталу ($K_{авк}$)	$K_{авк} = \frac{ НЗ_{\phi} + НП_{дпз}}{ВК_{дпз} + НЗ_{дпз} }$	Показник розраховується лише у випадку наявності непокритих збитків на дату оцінки. Характеризує рівень проїдання обсягу власного капіталу за рахунок накопичених збитків за результатами фінансово-господарської діяльності в попередньому періоді. У випадку перевищення 1, свідчить про втрату в повному обсязі власного капіталу та залучення позикового капіталу з метою фінансування сукупних активів та покриття збитків. Характеризує відсутність можливості погашення банкрутних зобов'язань підприємства за рахунок продажу всього його майна.
<p>Умовні позначення: $БЗ_{му}$ – обсяг банкрутних зобов'язань, щодо яких може бути укладена мирова угода; $НП_{дпз}$ – обсяг нерозподіленого прибутку на найближчу попередню дату позитивного значення власного капіталу; $ВК_{дпз}$ – обсяг власного капіталу на найближчу попередню дату його позитивного значення; $НЗ_{дпз}$ – обсяг непокритого збитку на найближчу попередню дату позитивного значення власного капіталу.</p>		

Таблиця 3. Матриця діагностики неплатоспроможності підприємства-боржника

Критерії неплатоспроможності	Тип неплатоспроможності	Характеристика ситуації та рекомендована судова процедура
$K_{ТВ} > 1$ при $t > 5$ днів до ДПО	-	Позасудове врегулювання взаємовідносин за боргами з ініціюючим кредитором, шляхом їх термінового погашення.* Припинення справи про банкрутство. (ДПО - дата публікації оголошення про банкрутство в офіційних друкованих органах)
$K_{ЗЗА} > 1$; $R_{П} \geq 0$ заявник – боржник	фіктивна	Підготовка та передача арбітражним керуючим заяви в слідчі органи внутрішніх справ про проведення додаткової експертизи та відкриття кримінальної справи. У перебігу санації арбітражним керуючим повинні бути виявлені та скасовані угоди підприємства-боржника, що призвели до погіршення його майнового стану. У випадку наявності та цілісності майна у підприємства-боржника можливим є погашення його банкрутних зобов'язань. ($R_{П}$ – рентабельність продукції)
наявні ознаки доведення до банкрутства	умисна	
$K_{Потп} < 1$; $K_{оп} > 1$	поточна	Відсутні грошові кошти для виконання зобов'язань у повному обсязі на момент оцінки. Погашення банкрутних зобов'язань підприємства є можливим у випадку продажу наявних у нього оборотних активів за ринковою вартістю в перебігу санаційної процедури без припинення функціонування підприємства.
$K_{Потп} < 1$; $K_{оп} < 1$; $K_{РПА} > 1$	поточна	Відсутні грошові кошти для виконання зобов'язань у повному обсязі на момент оцінки. Погашення банкрутних зобов'язань підприємства є можливим у випадку продажу наявних у нього оборотних активів та нефунціонуючих необоротних активів під час санаційної процедури.
$K_{Потп} < 1$; $K_{пп} > 1$	поточна	У підприємства відсутні можливості виконання зобов'язань. Далі очікується надходження грошових коштів від реалізації продукції та інкасації дебіторської заборгованості, що в перебігу санаційної процедури дозволить погасити банкрутні зобов'язання в повному обсязі.
$K_{Потп} < 1$; $K_{РПА} < 1$; $K_{ЗРП} > 1$	критична	У підприємства є можливості покриття частки банкрутних зобов'язань, щодо яких відсутні потенції укладення мирової угоди, за рахунок продажу наявних у нього оборотних активів та нефункціональних необоротних активів. Арбітражний керуючий повинен отримати згоду кредиторів, майно яких є під заставою, на укладення мирової угоди. У процесі впровадження санаційної процедури здійснюється укладення мирової угоди з окремими кредиторами, погашення зобов'язань перед кредиторами, що відмовились від мирової угоди.
$K_{Потп} < 1$; $K_{РПА} < 1$; $K_{АСК} > 1$; $K_{АВК} < 1$; $ВА_{рин} > ВА_{БАЛ}$	критична	Погашення банкрутних зобов'язань у повному обсязі є можливим лише при відкритті ліквідаційної процедури та реалізації майна підприємства. Існує низька імовірність отримання власниками внесків у межах статутного капіталу.
$K_{Потп} < 1$; $K_{АВК} > 1$; $ВА_{БАЛ} \geq ВА_{рин}$	надкритична	Низький рівень ймовірності погашення банкрутних зобов'язань підприємства в повному обсязі в перебігу ліквідаційної процедури та реалізації його майна. ($ВА_{БАЛ}$, $рин$ – вартість активів балансова (ринкова))
*Відкликання заяви кредитора про порушення справи про банкрутство є можливим до опублікування в офіційному друкованому органі оголошення (максимальний термін 35 днів з моменту подачі заяви).		

Список літератури

1. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства [Текст] : наказ Міністерства економіки України №14 від 19.01.2006 р. // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua>
2. Хіленко, О. О. Напрями удосконалення оцінки неплатоспроможності підприємства в межах арбітражного управління [Текст] / О. О. Хіленко // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції "Стратегічні напрями розвитку бухгалтерського обліку, аналізу й аудиту". – К., 2012. – 356 с. – С. 239-242.
3. Юрченко, Н. И. Проблемы прогнозирования банкротства на отечественных предприятиях [Текст] / Н. И. Юрченко, И. Л. Быковников // Научная сессия МИФИ - 2006. Сборник научных трудов. - 2006. – С. 134-133.
4. Бурбело, О. А. Эволюция понятия «банкротство» [Текст] / О. А. Бурбело, С. О. Бурбело. [Электронный ресурс]. – Режим доступу: nbuv.gov.ua
5. Попондопуло, В. Ф. Понятие и субъекты несостоятельности (банкротства) [Текст] / В. Ф. Попондопуло // Правоведение. – 1995. – № 3. – С. 107-112.
6. Толпегина, О. А. Совершенствование организационно-экономического механизма несостоятельности (банкротства) в современных условиях [Текст] : авторефер. дис. на соиск. степ. канд. экон. наук.: 08.00.05, 08.00.12 / О. А. Толпегина. – М., 2007. – 29с.
7. Ткачева, Ю. В. К вопросу об экономическом содержании финансовой несостоятельности предприятий [Текст] / Ю. В. Ткачева // Финансовый вестник Воронежского государственного аграрного университета. – 2008. – № 1 (18). – С. 46-49.
8. Попова, Н. С. Неплатежеспособность предприятия: виды и Классификация [Текст] / Н. С. Попова, И. Г. Степанов // Экономика и эффективность организации производства: сборник научных трудов по итогам международной научно-технической конференции. – Брянск: БГИТА.– 2008. – Выпуск 9. –С.251-252.
9. Пастухова, В. В. Стратегічне управління підприємством: філософія, політика, ефективність [Текст] : монографія / В. В. Пастухова. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – 2002.– 302 с.
10. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом [Текст] : закон України №784 - XIV від 30.06.1999р. (зі змінами та доповненнями) // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
11. Камша, Н. М. Реєстр вимог кредиторів – основний документ у справі про банкрутство [Текст] / Н. М. Камша // Актуальні питання цивільного та господарського права. – 2007. – №1. – С. 33-41.
12. Методичні рекомендації щодо заповнення реєстру вимог кредиторів [Текст] : наказ Міністерства економіки України N 788 від 2.07.2010р. // Верховна Рада України. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ME100610.html
13. Цивільний Кодекс України [Текст] : закон України №435-IV від 16.01.2003р. (зі змінами та доповненнями). // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada>
14. Пятаков, Р. Ю. Ликвидность в анализе финансового состояния сельскохозяйственного предприятия [Текст] : авторефер. дис. на соиск. степ. канд. экон. наук.: 08.00.12, 08.00.10 / Р. Ю. Пятаков. – Воронеж, 2005. – 25 с.
15. Грачев А. В. Оценка платежеспособности предприятия за период [Текст] / А. В. Грачев // Финансовый менеджмент. – 2003. – №1. – С. 55-67.
16. Желязо, А. М. Модель определения платежеспособности страховой компании с учетом рисков [Текст] / А. М. Желязо, А. Л. Чекмарёв. // Научный вестник КУЕИТУ «Нові технології». – 2009. – №1. – С. 168-172.
17. Гончаров, А. И. Система индикаторов платежеспособности предприятия [Текст] / А. И. Гончаров // Финансы. – 2004. – № 6. – С. 69-70.
18. Тимофеева, Ю. В. Анализ платежеспособности как элемент оценки финансово-инвестиционного потенциала организации [Текст] / Ю. В. Тимофеева // Учет и статистика. № 1 (11). – 2008. – С. 122-127.
19. Окрушко, В. Я. Содержание кризисного процесса в антикризисном управлении [Текст] / В. Я. Окрушко // Проблемы современной экономики. – 2010. – №2(34). – С. 60-68.
20. Боярко, І. М. Оцінювання платоспроможності з урахуванням особливостей економічної діяльності підприємства [Текст] / І. М. Боярко // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – №11 (113). – С. 69-77.
21. Хомякова, А. А. Экономический анализ в процессе финансового оздоровления предприятия [Текст] / А. А. Хомякова // Экономический анализ: теория и практика. – 2005. – №11. – С. 56-63.
22. Ефимова, О. В. Финансовый анализ: современный инструментарий для принятия экономических решений [Текст] : учебник. – [2-е изд.]. / О. В. Ефимова. – М.: Издательство "Омега-Л", 2009. – 350с.
23. Виноходова, А. Ф. Методика оценки платежеспособности [Текст] / А. Ф. Виноходова, И. Н. Марченкова // Фундаментальные исследования. – 2009. – №1. – С. 53-54.
24. Господарський кодекс України [Текст] : закон України № 436-IV від 16.01.2003 р. // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
25. Чернова, М. В. О формировании понятийного аппарата в сфере банкротств [Текст] / М. В. Чернова // Экономический анализ: теория и практика. – 2008. – № 15 (120). – С. 56-61.

РЕЗЮМЕ

Хіленко Александр

Усовершенствование методического обеспечения диагностики неплатежеспособности предприятия-должника

В статье рассмотрена сущность и последовательность этапов проведения диагностики неплатежеспособности предприятия-должника в процессе арбитражного управления. Предложена система специальных показателей оценки платежеспособности предприятия-должника и критерии выбора альтернативных судебных процедур банкротства.

RESUME

Khilenko Oleksandr

Methodological support perfecting of diagnostics of insolvency of the enterprise-debtor

The essence and steps of diagnostics of insolvency of the enterprise-debtor in the arbitrazh management are described in this article. The system of specific indicators to assess the solvency of the enterprise-debtor and the criterion for the selection alternative of the procedure bankruptcy are proposed.

Стаття надійшла до редакції 21.10.2012 р.